

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Сілютіної Олени Миколаївни

«Регулятивні чинники розвитку тілесного інтелекту особистості»,
подану в спеціалізовану вчену раду ДФ 64.053.038 в Харківському
національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія в галузі знань
05 Соціальні та поведінкові науки.

Актуальність теми. У сучасному суспільстві, коли людина активно вдосконалює свої розумові здібності, нехтуючи розвитком тілесних навичок та фізичною активністю. Через недостатню увагу до тілесних потреб і зосередження лише на розумовій діяльності, недостатній рівень розвитку копінгових навичок, неспроможність долати повсякденний стрес, тіло людини втрачає рухливість та енергійність, больові симптоми заважають особистості на фізичному та на психологічному рівні, відбувається психосоматизація. Сьогодні у суспільстві спостерігається швидка комп'ютеризація усіх сфер людської діяльності, що передбачає сидячий спосіб життя, спрощується режим харчування у бік зловживання фаст-фудом, обмежується фізична активність, зростає відсоток молоді з різними типами хімічних узалежнень – все це призводить до погіршення стану здоров'я населення. Тож, проблема вивчення можливостей розвитку тілесності у житті сучасної людини набуває актуальності. Зокрема, особливо важливим постає питання визначення сутності достатньо нового та мало вивченого явища як тілесний інтелект, що відображає певні закономірності сприйняття особистістю свого тіла, інтеграції духовного, ментального та фізичного. Тему дисертаційного дослідження затверджено рішенням вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка (витяг із протоколу № 2 засідання вченої ради від 01.10.2018 р.).

Тема дисертації «Регулятивні чинники розвитку тілесного інтелекту особистості», її об'єкт, предмет, мета та задачі відповідають спеціальності 053 Психологія.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані в дисертації Сілютіної О. М. є достатньо високим, оскільки забезпечені системним аналізом теоретичного матеріалу, значною джерельною базою, комплексним застосуванням емпіричних і теоретичних, кількісних і якісних методів, а також впровадженням отриманих результатів у процес здобуття освіти, про що свідчать довідки про впровадження.

Наукова новизна та теоретична значущість одержаних результатів полягає в тому, що в роботі: вперше представлено та описано структуру психологічної тілесності особистості із урахуванням тілесного інтелекту; розроблено авторську комплексну програму розвитку тілесного інтелекту особистості та проаналізовано результати її апробації; *розширено уявлення про:* специфіку зв'язку тілесного інтелекту і тілесної усвідомленості зі ставленням до здоров'я особистості; *дістали подальшого розвитку:* наявні в психологічній науці методичні засоби психологічної діагностики тілесного інтелекту та тілесної усвідомленості особистості, зокрема розроблено опитувальники «Діагностика тілесної усвідомленості» та «Діагностика тілесного інтелекту» та проаналізовано дані їх стандартизації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості: використання практичними психологами, соціальними працівниками, психотерапевтами, коучами, викладачами, працівниками соціальної сфери результатів дослідження у цілеспрямованих впливах, спрямованих на розвиток тілесності людини; використання запропонованих та апробованих методики діагностики тілесного інтелекту та комплексної програми «Body Revolution» у практичній діяльності фахівців, спрямованій на розвиток показників тілесності та тілесного інтелекту особистості; застосування результатів дослідження та апробованих методичних розробок у закладах

освіти, професійних спільнотах в профілактичній роботі, спрямованій на розвиток тілесного здоров'я та подолання негативних впливів сучасного суспільства й ритму життя.

Надійність та достовірність результатів дослідження були забезпечені коректно поставленою метою та завданнями, послідовним та вичерпним аналізом літературних джерел, використанням відповідних завданням дослідження психодіагностичних методик та статистичних методів.

Практичне значення дослідження визначається тим, що дисертанткою створено методику тестування та програму розвитку і саморегуляції тілесності людини, ефективність якої доведено і яку можна застосовувати у психологічній практиці. Основні положення роботи й отримані в дисертаційному дослідженні результати можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Психодіагностика», «Психокорекція», «Основи психотерапії» тощо.

Результати дисертаційного дослідження апробовано та впроваджено у навчально-виховний процес Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, в просвітницьку діяльність організацій «Ротарі-клуб Полтава» та «Синергія активних громадян».

Загальна оцінка змісту дисертації, її завершеності та оформлення.

Дисертація має чітку структуру та взаємоузгодженість ключових компонентів – об'єкта, предмета, мети, завдань, висновків дослідження, які детерміновані основним текстом роботи; є цілісною та завершеною.

Так, вступ дисертаційного дослідження містить чіткі та виважені формулювання, в яких відображено актуальність роботи. Дисертанткою визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, що обумовило гармонійність архітекtonіки роботи, яка структурно складається зі вступу, трьох розділів, де співмірно викладені здобуті автором результати теоретико-пошукової, емпіричної та експериментально-формульованої роботи.

Зміст першого розділу «Теоретичні основи дослідження тілесного інтелекту особистості як компонента тілесності» містить ґрунтовний аналіз досліджуваної проблеми. Зокрема, розглянуто наукові погляди на природу тілесного інтелекту та диференціацію «соціального», «емоційного » та «тілесного» інтелектів, що дозволило зробити висновок про співвіднесення цих понять. Сформульовано центральне поняття «тілесний інтелект», як інтегрованої сукупності всіх характеристик, які включають в себе поняття «тіло», «тілесність», «образ тіла», «тілесне Я», «тілесна свідомість», «усвідомлення свого тіла», «тілесна компетентність», що описують різні соматичні і психосоматичні аспекти особистості, рівень їх усвідомленості та розвиненості у людини. Розглянуто деякі з чинників, що впливають на формування та розвиток тілесного інтелекту особистості. Зокрема такі: самоставлення особистості; гендерні ролі та сексуальні прояви; саморегуляція, планування діяльності, цілепокладання та рівень домагань; оцінки власної зовнішності та самого себе, формування іміджу власного «Я» під впливом соціальних контактів; особливості перебігу когнітивних процесів та емоційного реагування на оточуюче середовище; ставлення до свого здоров'я.

У другому розділі «Аналіз результатів емпіричного дослідження регулятивних чинників розвитку тілесного інтелекту особистості» описано загальну структуру емпіричного дослідження; емпіричні методиками щодо визначення рівня сформованості кожного з чинників; представлено результати апробації авторських методик дослідження тілесної усвідомленості та тілесного інтелекту особистості; здійснено опис та якісний аналіз одержаних результатів за усіма методиками. З метою кращого аналізу результатів О. М. Сілютіна подає результати емпіричного дослідження не лише текстово, а й у вигляді таблиць і рисунків. За результатами роботи над розділом було встановлено, кореляційні зв'язки між тілесною усвідомленістю, тілесним локусом контролю, мірою задоволеності тілом та тілесним інтелектом. Показано зв'язок між ставленням до здоров'я та

тілесним інтелектом. Виявлено, що у курців знижені показники тілесного інтелекту у порівнянні з особами, що не палять. У результаті факторного аналізу показників, які у сукупності відображають феномен тілесності, показано провідну роль у ній компонентів тілесного інтелекту. Виявлено низку регулятивних предикторів становлення тілесного інтелекту, зокрема копінги аналізу проблеми, високий рівень саморегуляції та вольового контролю, позитивне самоставлення позитивно позначаються на компонентах тілесного інтелекту.

Третій розділ дисертації «Аналіз показників апробації засобів психодіагностики тілесного інтелекту особистості та системи його корекції» також викликає значний науковий інтерес. В ньому описано програму розвитку та регуляції тілесного інтелекту, виявлено її ефективність. Тренінг «Body Revolution» спрямований на розвиток тілесності особистості, покращення комунікації особистості зі своїм тілом, формування навичок управління тілесними процесами, концентрації та розслаблення, тощо. Основою тренінгу виступала ідея про єдність тілесного та психічного, його взаємозв'язок та взаємну обумовленість. Відповідно, послідовне проходження етапів тренінгу сприяло досягненню кращої тілесної усвідомленості, компетентності, і як результат розвитку навичок тілесної саморегуляції, підвищення сексуальності, самопочуття та якості комунікації з тілом; виявлено позитивну динаміку динаміку у експериментальної групи в порівнянні з контрольною.

Матеріал висновків викладений аргументовано, характеризуються доказовістю та переконливістю.

Повнота викладу основних результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 9 публікаціях автора, серед яких: 4 – у фахових виданнях України, 1 з них – у зарубіжному виданні, що включене до міжнародних наукометричних баз, 5 – матеріалів конференцій.

Недоліки та побажання. До дисертаційної роботи є певні зауваження та пропозиції:

1. У результаті теоретичного обґрунтування та емпіричної верифікації структури тілесного інтелекту поза увагою автора залишається виокремлення емоційного компоненту та розкриття специфіки двостороннього впливу: як емоційна складова сприяє формуванню тілесності та розвитку тілесного інтелекту особистості, та як тілесність та розвиток тілесного інтелекту позначаються на емоційній сфері людини.

2. Стандартизація авторського опитувальника виконана загалом коректно та професійно. Проте, треба зауважити, що у групах стандартизації не виокремлені вікові групи, що має суттєве значення, оскільки різному віку властиві певні провідні види діяльності та різні соціальні ситуації розвитку, які безпосередньо впливають на ставлення до власної тілесності, та змінюються зі зміною виду діяльності та соціального розвитку.

3. Дисертація значно б виграла, якби була розширена за рахунок аналізу гендерного впливу на сприйняття власної тілесності через порівняльний аналіз статевих відмінностей у мірі розвитку тілесного інтелекту та кореляційний аналіз показників гендерної ідентичності та тілесного інтелекту. Утім, зазначене зауваження можна вважати скоріше побажанням для майбутніх наукових розвідок авторки.

4. Дослідження виграло, якщо б автор поряд із демонстрацією позитивної динаміки показників тілесної усвідомленості та тілесного інтелекту у результаті впровадження тренінгу показала вплив програми на показники ставлення до здоров'я.

Зауваження не знижують позитивної оцінки дисертації. В цілому текст дисертації написано на належному науковому рівні.

ВИСНОВОК

Дисертація Сілютіної Олени Миколаївни є завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані експериментальні результати щодо впливу регулятивних чинників на розвиток тілесного інтелекту

особистості. Зміст, обсяг, структура та оформлення роботи відповідають вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень. Бібліографія друкованих праць містить перелік публікацій, які відповідають проблемі дисертаційного дослідження. Публікації автора повною мірою відображають отримані результати та їх практичне використання.

Усе викладене вище надає підстави для висновку про те, що кваліфікаційна наукова праця (дисертація) «Регулятивні чинники розвитку тілесного інтелекту особистості» відповідає пунктам 10-12 Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Сілютіна Олена Миколаївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 - Психологія.

Офіційний опонент –

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та
соціальної роботи Західноукраїнського
національного університету

Сергій ШАНДРУК

